

เทศน์เช้า วันที่ ๓ ตุลาคม ๒๕๕๘

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองกวาง อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

อ้าว! ตั้งใจฟังธรรมนะ ฟังธรรมนะ ตอนนี้สังขารม สังขารมนี้โลกมันหมุนเวียนตลอดเวลา เวลาโลกสมคูลชุ่มชื่นอุดมสมบูรณ์ เราก็มีความสุข ที่นี้ภัยแล้งๆ มันสะเทือนกันไปหมดนะ ผู้ที่มั่งมีศรีสุขนะ คนที่ร่ำรวยขนาดไหน แต่เมื่อเศรษฐกิจมันทรุด มันทรุดกันไปหมด แต่เราบอกว่ามันเป็นเรื่องของชาวไร่ชาวนา เราไม่เกี่ยวนะ มันเป็นเรื่องชาวไร่ชาวนา เศรษฐกิจรากหญ้า ถ้าเศรษฐกิจรากหญ้าอุดมสมบูรณ์มันก็หมุนกันไปหมดใช่ไหม ถ้ามันหมุนไปหมด โลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างนี้ โลกบีบคั้นเราตลอดเวลา เวลาโลกบีบคั้นเราตลอดเวลา เราต้องมีสติปัญญา มีสติปัญญา เห็นไหม ปัญญา

สงสาร ทุกคนสงสาร เขาเรียก “ธรรมสังเวช” มันสังเวช มันสลดสังเวชทั้งนั้นแหละ แต่มันสุดวิสัย ผู้ที่มีอำนาจวาสนา ผู้ที่ปกครองเขามีพรหมวิหาร ๔ พรหมวิหาร ๔ เรามีจิตตะ วิมังสา เราช่วยเขาหมด แต่สุดท้ายแล้วมันต้องอุเบกขา คำว่า “อุเบกขา” เราไม่ใช่วางเฉย ไม่ใช่ไม่สนใจ แต่มันสุดวิสัย บางอย่างมันสุดวิสัย ฉะนั้น สุดวิสัย เวลาธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เราพยายามเสียสละทำบุญกุศลกัน ถ้าบุญกุศล นี้สภาพกรรม สังกรรมเย็นเป็นสุข ทุกอย่างมันจะดีขึ้นมา

พอเราเห็นสังคมบีบคั้น โลกมันบีบคั้นขึ้นมา เราเสียสละมา ผู้ที่เห็นภัยในวิภูสงสารบวชเป็นพระ ถ้าบวชเป็นพระ บวชเป็นพระขึ้นมา เราก็ต้องมาต่อสู้กับกิเลสตัณหาความทะยานอยากของเรา เวลาต่อสู้กับกิเลสตัณหาความทะยานอยากของเรา เวลาบิณฑบาต บิณฑบาตเป็นวัตร ได้สิ่งใดมามันก็อำนาจวาสนาของเราเป็นอย่างนั้น

ถ้าพระเจ้าสร้างอำนาจวาสนา พระสิวลีๆ ที่ว่ามีบุญกุศลของเขามาก ถ้ามีบุญกุศลของเขา มาก เพราะเขาได้สร้างของเขา มา ในพระไตรปิฎก เวลาเขาทำบุญกุศล เขาจะเชิญเป็นหัวหน้าๆ อย่างเรา ถ้าเป็นประธาน เราก็ต้องออกมากที่สุดว่าอย่างนั้นเถอะ เขาทำ เขาทำอย่างนั้นมา เวลาเขา

ทำอย่างนั้นมาตลอด เวลาเวียนว่ายตายเกิดในวัฏฏะมันก็มีบุญกุศลเป็นที่พึ่งอาศัยมาตลอด เวลา
มาบวชเป็นพระ บวชเป็นพระ เวลาชำระล้างกิเลสสิ้นไปแล้วยังมีคนเสียดสละ

ทุกตะเจ็ญใจเวลาบวชแล้วเป็นพระอรหันต์เหมือนกัน แต่ทุกข์ๆ ยากๆ พระอรหันต์
ทุกข์ๆ ยากๆ เราก็บอก อู๊ย! พระอรหันต์เป็นอย่างนั้นได้อย่างไร พระอรหันต์คือเป็นในหัวใจไง
พระอรหันต์คือเกิดอริยสัจ สัจธรรม มีอริยสัจ มีมรรคญาณทำลายอวิชชาในใจของพระอรหันต์
นั้น แต่อ่านจวาสนาก็เป็นเรื่องอ่านจวาสนานะ นี่อ่านจวาสนาการสร้างมา การสร้างอย่างนี้มา
เป็นจริตเป็นนิสัย นี่การสร้างจริตนิสัย เห็นไหม

มนุษย์เป็นสัตว์ประหลาด คิดอย่างหนึ่ง พุดอย่างหนึ่ง ทำอย่างหนึ่ง

เวลาคิดอย่างหนึ่ง พุดอย่างหนึ่ง ทำอย่างหนึ่ง สิ่งทีพุดอย่างหนึ่ง ทำอย่างหนึ่ง สิ่งทีมันจะ
แก้ไขได้มันก็เรื่องศีลธรรม มีสัจจะ มีสัจจะ มีความเชื่อ ถ้ามีสัจจะ มีความเชื่อ มีศรัทธามีความเชื่อ
ศรัทธาความเชื่อก็อย่างหนึ่ง มีสัจจะ มีศีลมีธรรม มีศีลมีธรรม ศีล ๕ ศีล ๘ ศีล ๑๐ ศีล ๒๒๗ ถ้า
ใครประพฤติปฏิบัติ มันมีสิ่งใดขาดตกบกพร่อง ตั้งสัจจะ เวลาตั้งสัจจะขึ้นมา ทีเราอธิษฐานรุดงค์ๆ
กัน รุดงค์วัตรมันเป็นเครื่องการขัดเกลากิเลส เป็นเครื่องขัดเกลา ศีลในศีลไง ศีลนี้ศีล ๒๒๗ ถ้า
ผิดพลาด ปรับอปฏิบัติทั้งหมดเลย แต่รุดงค์วัตร ๑๓ ข้อ แล้วแต่เจตนาแล้วแต่ใครมีสติมีปัญญา ใคร
สามารถจะรักษาได้ขนาดไหน ใครมีเจตนา ใครต้องการมากน้อยขนาดไหนก็วิริตเอา นี่ถ้าวิริต
เอาขึ้นมา สิ่งทีว่า ถ้าเป็นศีล ผิด ปรับอปฏิบัติ แต่รุดงค์วัตร ๑๓ ถ้าไม่ถือรุดงค์วัตรก็ไม่มีอปฏิบัติ

แต่ถ้าเรามีสัจจะ มีสัจจะมีความเชื่อของเรา มีการกระทำของเรา กรณีนี้เวลาหลงตาทำน
อยู่กับหลงปมมัน ทำนบอกเวลาเริ่มต้นทุกคนก็มีเจตนา มีความมุมนานะทั้งนั้น อธิษฐานรุดงค์กัน
แต่อยู่ในป่าในเขา เพราะมันไม่มีตลาดไง มันอยู่ในป่า มันก็ได้มาตามมีตามเกิดไช้ใหม่ พอตามมี
ตามเกิดมา เวลามีคนเขามาจ้งหัน หลุดไปเรื่อย หลุดไปเรื่อย จนทำนบอกว่าทำไมตั้งสัจจะแล้ว
ทำไมอยู่ไม่ได้

เวลามีหมู่มิถณะ เราเป็นพระเล็กเณรน้อย แล้วดูของเรา เพราะเราไม่มีอำนาจทีจะไป
วินิจฉัยสิ่งใดได้ เวลาทำนโตขึ้นมา ทำนเป็นหัวหน้า ทำนบอกเลย ถ้าเป็นลูกศิษย์ของทำน ถ้าวัด
ไหนไม่ถือรุดงค์ ไม่ใช่ลูกศิษย์เรา ไม่ใช่ลูกศิษย์เรา เหตุผลเพราะอะไร เหตุผลบอกว่า ธรรมวินัย
ขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามันมีอยู่แล้ว ถ้าธรรมวินัยขององค์สมเด็จพระสัมมาสัม
พุทธเจ้ามันมีอยู่แล้ว นี่มันเป็นอาวธ

เวลาเราทำบุญกุศล เราก็อยากมีปัญญา เราก็อยากฉลาด เวลาเราประพฤติปฏิบัติ เราก็อยากจะมีมรรคญาณ เราอยากจะมีมรรค มรรคญาณทำลายอวิชชาในหัวใจของเรา เราอยากมีสติ มีปัญญาทั้งนั้นแหละ เราอยากๆ เวลาทำบุญกุศลแล้วก็ให้มันลอยมา ตกลงมาจากฟ้า ถ้าตกลงมาจากฟ้า บุญกุศลเป็นอมิส ถ้าเรื่องอมิสเป็นอย่างนี้ เป็นวัตถุที่ยื่นให้กันได้

แต่ถ้าเวลาประพฤติปฏิบัติขึ้นมา ถ้าเรามีสติมีปัญญาขึ้นมา มันต้องฝึกหัดขึ้นมา ถ้าฝึกหัดขึ้นมา ธรรมและวินัยขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าวางธรรมวินัยไว้ ให้อาวุธไว้ ให้เครื่องมือที่ต่อสู้กับกิเลสไว้ แต่ของเรา เราไปหยิบอาวุธมาแล้ว ถ้ามันเป็นประโยชน์กับเรา คบสองคมๆ คมหนึ่งเอาไว้ทำลายคนอื่น อีกคมหนึ่งมันทำลายเรา มันทำลายเรา แต่ถ้าเราใช้เป็น คบสองคมได้ทั้งสันทั้งคมมันใช้ได้หมด ก็ให้มันเป็นประโยชน์ ถ้ามันเป็นประโยชน์ นี่ไง สิ่งที่มีอยู่แล้ว ธรรมวินัยขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามันมีอยู่แล้ว

เวลาหลวงตาท่านประพฤติปฏิบัติขึ้นมา ท่านรู้ของท่าน ถ้าท่านรู้ของท่าน คุณิ เราใช้สิ่งใดแล้วเป็นประโยชน์กับเรา เราก็อยากให้คนอื่นใช้แบบเรา แล้วได้ประโยชน์แบบเรา แล้วธรรมวินัยขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ายื่นไว้ให้ๆ เราใช้ไม่เป็น พอใช้ไม่เป็นแล้วยังรังเกียจด้วย บอกมันเป็นความทุกข์ความยาก อย่างนี้มันจะเป็นความทุกข์ความยาก

ความทุกข์ความยากเพราะกิเลสมันต้องการใจ กิเลสมันอยากสะดวกอยากสบายใช้ใหม่ แต่เรามีข้อติดากับมันๆ นี่พัฒนาการของมัน เราอยากจะมีสติมีปัญญาใจ เวลาเราบอกว่าเราทำบุญกุศลอยากมีสติปัญญา อยากจะมีปัญญาทั้งหมด ปัญญารู้เท่าทันกิเลส

แล้วเอาอะไรรู้เท่าทันมันล่ะ เพราะมันเป็นโลกีย์ปัญญา ปัญญาที่กิเลสมันพาใช้ ถ้ากิเลสมันพาใช้ กิเลสมันเอาไปใช้ไปหมดเลย แต่ถ้าเป็นมรรคญาณ เพราะเราไม่เคยมี เราไม่เคยมีเราไม่เคยเห็น เพราะเราไม่เคยมีไม่เคยเห็น เราถึงเวียนว่ายตายเกิดกันอยู่ที่นี่ไง ถ้าใครเคยมีเคยเห็นขึ้นมาะ อย่างน้อยถ้าคนเห็นมันต้องเป็นพระโสดาบันขึ้นไป พระโสดาบันก็เกิดอีก ๘ ชาตินี้เท่านั้น แล้วถ้าพระโสดาบัน พระอนันต์เป็นพระโสดาบันแล้วพยายามประพฤติปฏิบัติถึงที่สุดแห่งทุกข์ไป เพราะอะไร เพราะเขามีมรรคนี้ไง มรรคอันนี้มันต้องเกิดขึ้นมาจากจิตของเรา มันไม่ใช่เกิดจากตำรับตำรา

ตำรานี้เป็นทฤษฎี เป็นธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นธรรมอาวุธ เป็นอาวุธที่พระพุทธเจ้ายื่นให้ ยื่นให้ แต่เราไปศึกษากันแล้วเรากลับ แล้วเวลาบอกว่าเราอยากมี

สติปัญญาขึ้นมา เราก็อยากได้ พออยากได้ขึ้นมา พอไปเจออย่างนั้นเราก็ก้าวของเรา ก้าวเพราะอะไรล่ะ เพราะกิเลสมันกลัวไง แล้วกิเลสเป็นเราไง กิเลสเป็นเรามันก็อยากสะดวกอยากสบายไปตามแต่ที่มันจะคิดให้ ตามแต่ที่มันให้คิดอย่างนั้น แต่ถ้าจะไปขัดดอกขัดใจมันไม่ได้เลย เห็นไหม

มนุษย์เป็นสัตว์ประหลาด คิดอย่างหนึ่ง พูดยอย่างหนึ่ง ทำอย่างหนึ่ง แล้วสิ่งที่จะเข้าไปต่อกรกับมันได้ก็ศีลธรรมนี่แหละ ศีลธรรมมีความเชื่อ เชื่อสัจธรรมสุจริต ถ้ามีความสุจริตคุ้มครองเรา ผู้มีศีลจะเข้าสังคมไหนก็ได้ มือเราสะอาด สังคมไหนก็เข้าได้ เพียงแต่คนที่ไม่มีสติปัญญาจะ สังคมที่มันรวนเร สังคมที่ไม่มีประโยชน์ไม่ไป อโคจร ที่ไม่สมควรไป มือฉันสะอาด แต่ฉันก็ไม่ไปด้วย มือฉันสะอาด ไม่ใช่ว่ามีมือสะอาดแล้วจะเข้าไปทุกที่ เพราะมันเป็นท้อโคจร มันไม่ควรไปอยู่แล้ว

แต่ถ้าที่ควรไป ผู้ที่มีศีล ศีลทำให้องอาจกล้าหาญ ถ้าศีลทำให้องอาจกล้าหาญ มีความสัจแล้วเวลาจะประพฤติปฏิบัติ เราก็พยายามฝึกฝนของเรา ทำของเราเพื่อประโยชน์ของเรา แล้วบอกว่าจะเกิดปัญญาๆ ถ้าเกิดภาวนามยปัญญาขึ้นมา เราจะเข้าใจได้เลยว่า ภาวนามยปัญญา ปัญญาในพระพุทธศาสนาที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกว่าศาสนาพุทธเป็นศาสนาแห่งปัญญา ปัญญาอย่างนั้น เวลาฆ่ากิเลส ฆ่าด้วยปัญญาๆ มันเป็นปัญญาอันนั้น มันไม่เป็นปัญญากิเลส

กิเลสเล่ห์เหลี่ยมไง มีเล่ห์กระเท่ มีเล่ห์เหลี่ยม นี่กิเลสทั้งนั้นนะ เพราะอะไร เพราะกิเลสมันพาใช้ แต่ถ้าเป็นภาวนามยปัญญา มันเป็นมรรคเพราะอะไรล่ะ มันเป็นมรรคเพราะมีสัมมาสมาธิไง สัมมาสมาธิเกิดขึ้นจากที่เราไม่ลำเอียง พอลำเอียงนะ “โอ๊ย! สมาธิจะได้แล้ว โอ๊ย! สมาธิมันจะว่างหมดเลย สมาธิมันจะมีความสุขมากเลย” แล้วกิเลสมันก็พู่ มันไปเห็นมันก็เหยียบย่ำอยู่นั่นนะ เวลากิเลสมันเหยียบย่ำนะ เวลามันยุบยอบตัวลง “โอ๊ย! สมาธิคงเป็นแบบนี้”...ไม่ใช่

สมาธิคือกิเลสสงบตัวลง สัมมาสมาธิ ถ้าสัมมาสมาธินะ สัมมาสมาธิมันมีสติสมบูรณ์ ไม่ใช่สมาธิว่างๆ แล้วบริหารจัดการอะไรไม่ได้ เราดูแลตัวเองไม่ได้ แต่ถ้าเป็นสมาธินะ มันมีความสุขมีความสุขสงบของมัน มีความเข้มแข็งขึ้นนะ แล้วมีสติ สติก็รำพึงไปไง รำพึงไปเห็นกาย เห็นเวทนา เห็นจิต เห็นธรรมตามความเป็นจริงไง ถ้าเห็นกาย เห็นเวทนา เห็นจิต เห็นธรรมตามความเป็นจริง แล้วฝึกหัดใช้ปัญญา ฝึกหัดใช้ปัญญาพิจารณาแยกแยะให้เป็นไตรลักษณ์ ถ้าเป็นไตรลักษณ์ขึ้นมา เริ่มต้นขึ้นมา ถึงมันเป็นปัญญา เป็นสัมมาสมาธิ แต่ปัญญานี้จะมีสมุทัยเจือปนมา

มันพิจารณาไปมันก็ว่างๆ มันก็ปล่อยวางตามแต่กำลังของสมาธิ แต่สมาธิมันเสื่อมขึ้นมาพิจารณาไปแล้วมันก็ไปไม่ได้ มันติดขัดไปหมดเลย จะเห็นกายมันก็ไม่เห็นอีกแล้ว

ระหว่างที่เราฝึกหัดของเรา มันจะมีความผิดพลาด ถ้าความผิดพลาดก็เป็นมิจฉา ถ้าเป็นความถูกต้องดีงามก็เป็นสัมมา สัมมา-มิจฉามันก็ประทัดประหารกัน มันต่อสู้กัน มันเป็นชั้นเป็นตอนขึ้นไป พิจารณาซ้ำแล้วซ้ำเล่าๆ เวลามันสมดุขของมัน มัชฌิมาปฏิบัติ ความสมดุขของมรรค

เวลามรรคมันสมดุขนะ มันพิจารณาไป มันขาด เวลามันขาดขึ้นไป มันรู้กลางหัวใจเป็น กุปปธรรม อกุปปธรรม แล้วมันชัดเจน มันชัดเจนเป็นข้อเท็จจริง ชัดเจน สัพเพ ธมฺมา อนัตตา อนัตตา ความเป็นอนัตตา พิจารณาให้เป็นอนัตตา ความเป็นอนัตตาคือมันเปลี่ยนแปลง ความเป็นอนัตตาคือผลไม้ที่มันดับมันจะสุก มันมีวิวัฒนาการของมัน

จิตของมัน จิตของเรามันมีกิเลสตัดหาความทะยานอยาก มันมีความดับ มันมีสมุทัยในหัวใจ แล้วพอมันชำระล้างของมันไป มันพิจารณาเป็นชั้นเป็นตอนเข้าไป มันแยกมันแยะของมัน มันต้องมีวิวัฒนาการของมัน ถ้าวิวัฒนาการของมัน กิจจญาณ สัจจญาณ มันจะยืนยงกลางหัวใจ ถ้ายืนยงกลางหัวใจ คนที่มีคุณธรรมในหัวใจเขาจะเข้าใจเรื่องอย่างนี้ได้หมดเลย

แต่ถ้าเป็นทางโลก ทางโลกมันเหมือนกับก๊อปปี้ มันเหมือนกับพลาสติก ผลไม้พลาสติก มาปั๊มมาเสร็จ นี่ก็เหมือนกัน ธรรมชาติขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นอย่างนั้นๆ แต่มันไม่มีวิวัฒนาการ มันไม่มีชีวิตใจ มันไม่มีชีวิต มันไม่มีสติไม่มีปัญญา ไม่มีข้อเท็จจริงใจ ถ้ามีข้อเท็จจริงขึ้นมามันเป็นอย่างนี้ เวลาข้อเท็จจริง สิ่งที่มีชีวิต สิ่งที่มีชีวิตมันเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ไซ้ใหม่

นี่ก็เหมือนกัน ถ้ามันเป็นอนัตตาๆ ขณะที่มันเป็นอนัตตาคือการเปลี่ยนแปลง ฉะนั้น เวลาการเปลี่ยนแปลง คนที่มันรู้มันเห็นขึ้นมามันถึงเข้าใจได้ว่ากุปปธรรม อกุปปธรรม อกุปปธรรม อฐานะที่จะแปรสภาพที่เป็นความจริง นี่ไง เกิดจากอะไรล่ะ

ที่ว่าปัญญาๆ เราอยากมีปัญญา เกิดจากมีการกระทำขึ้นมา ถ้ามีอย่างนี้ขึ้นมาแล้ว อกุปปธรรม อฐานะที่จะคลาดเคลื่อน นี่ไง มันถึงจะไปตัดแปลงที่ว่ามนุษย์เป็นสัตว์ประหลาด คิดอย่างหนึ่ง พุคอย่างหนึ่ง ทำอย่างหนึ่ง มันถึงเป็นไปไม่ได้ ถ้ามันเป็นไปไม่ได้ ดูเวลาครูบาอาจารย์ของ

เรา หลวงตาท่านพูดบ่อย เวลาถามปัญหาที่ตอบแค่ ๒๕ เปอร์เซ็นอย่างมาก มันตอบมากไปกว่านี้ไม่ได้ เขาไม่รู้ไม่ได้

นี่ก็เหมือนกัน เวลาที่ไม่พูด ไม่พูด ไม่ใช่สัตว์ประหลาด ไม่พูดเพราะสังคมเข้าใจไม่ได้ ไม่พูดเพราะจิตใจอ่อนค้อย รับรู้เรื่องอย่างนี้ไม่ได้ เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรมขึ้นมา มันลึกซึ่งจนว่า “จะสอนใครได้หนอ จะสอนใครได้หนอ”

เวลาพูด พูดอย่างหนึ่ง เขาเข้าใจอย่างหนึ่ง พอเทศน์ว่าการปรารถนาจะสอนอย่างนี้ เขาเข้าใจไปอีกอย่างหนึ่ง แล้วเข้าใจแล้วยังบอกเป็นวิทยาศาสตร์ๆ

วิทยาศาสตร์ถ้ามันเป็นจริงขึ้นมาเป็นปัจเจกตั้ง สันติภูมิจึงโก มันถึงเหนือโลกใจ มันเหนือโลกเห็นไหม นี่พูดถึงว่าฟังธรรมๆ ฟังธรรมเพื่อสติเพื่อปัญญาของเรา อยากมีสติปัญญาของเราก็สติปัญญาเพื่อให้เป็นมรรคเป็นผล สติปัญญาทางโลกนะ มันต้องมีสติปัญญาทั้งนั้นแหละ คนมีเขาวนปัญญาทางโลกทำสิ่งใดก็ประสบความสำเร็จทางโลก ทางโลกนะ แล้วลูกคิด ใ้อูกคิดคือทวนกระแสกลับ

เวลาสังเกตได้ ถ้าเราลูกคิดบ๊ีบ เอ๊ะ! มันจะย้อนกลับ ใ้อย้อนกลับนั้นแหละสมบัติของเรา เพราะมันจะย้อนกลับเข้าไปสู่ภวาสวะ เข้าไปสู่ต้นข้าว เข้าไปสู่หัวใจของเรา มันพลิกแพลงกันที่นั่น ถ้าพลิกแพลงกันที่นั่นแล้วจบที่นั่นแล้วนะ ธรรมะมันอยู่ที่นั่นตลอดไป ถ้าอยู่ที่นั่นตลอดไปจิตใจของเรา ภวาสวะ ภพมันมี ทำลายภวาสวะ ทำลายภพชาติหมด ทำลายภพชาติหมด นี้วิมุตติสุข อยู่ของมัน คงที่ของมัน มันถึงมีของมันจริงๆ แล้วมีอย่างไรละ

มีอย่างผู้ที่ทำประพฤติปฏิบัติตามความเป็นจริงจะรู้ตามความเป็นจริงอันนั้น นี่เราหวังสิ่งนั้น ถ้าผู้เห็นภัยในวิภูสงสาร เราเป็นมนุษย์อยู่ทางโลก โลกก็บีบคั้น แต่บีบคั้น เราเกิดมามีอำนาจวาสนาทำบุญกุศลมาเหมือนกัน ชีวิตของเราไม่จนตรอกจนเกินไป แต่มันมีของมัน มันเป็นอนิจจัง สรรพสิ่งในโลกนี้เป็นอนิจจัง แต่เวลาบุญกุศลเป็นที่พึ่งอาศัย เห็นไหม เห็นภัยในวิภูสงสาร มันต้องเวียนว่ายตายเกิดแน่นอน ทำดีขนาดไหนก็ต้องไปเกิดเป็นเทวดา อินทร์ พรหมหมดอายุขัยมันก็ลงมาเกิดเป็นมนุษย์อย่างเดิม มันจะเวียนของมันอยู่อย่างนี้

แต่ถ้ามันเป็นความจริงๆ นะ เราทำบุญกุศลของเรา แล้วลูกคิด ถ้าลูกคิด มันจะย้อนทวนกระแสกลับ ลูกคิดได้ เอ๊ะ! เอ๊ะ! นี่สำคัญมากเลย ถ้าไม่เอ๊ะ! มันไหลไปเรื่อย ส่งออกตลอด เอ๊ะ!

เข้ามา แล้วพิจารณาหาหนทางของเรา ทำอย่างไรก็ได้ให้ภพชาติมันสิ้นเข้า ไม่สิ้นสุดแห่งทุกข์ก็
ให้มันสิ้นเข้ามา มันจะเวียนว่ายตายเกิดอยู่อย่างนี้ อยู่อย่างนี้ แล้วแต่กรรมดีกรรมชั่วพาไป แต่ถึง
ที่สุดแล้วนะ ทำของเราให้ถึงที่สุด นี่สิ่งที่ปรารถนา ทำหัวใจของเราให้สิ้นสุดแห่งทุกข์ เอวัง